

джетного фінансування галузі передбачає збереження принципу «утримання бюджетних установ», оскільки на сьогодні не прослідковується взаємозв'язку між обсягами бюджетних асигнувань і результатами діяльності закладів;

– аналізований період характеризується наростанням масштабів майнової та територіальної диференціації у кількісних та якісних показниках споживання культурних благ, що свідчить про зниження рівня їх доступності для значної частини населення України та недотримання умов соціальної безпеки у даній сфері.

Окреслюючи пріоритетні напрями удосконалення системи фінансового забезпечення культури, слід вказати на необхідність ґрунтовного її реформування. При цьому увага, в першу чергу, повинна бути зосереджена на удосконаленні існуючих методів розподілу бюджетних асигнувань шляхом впровадження ринкових принципів діяльності закладів культури (становлення взаємозв'язку між обсягами фінансування та результатами діяльності), а також на залучення у галузь приватних коштів.

Література:

1. Основи законодавства України про культуру №2117-ХІІ від 14.02.92 р. – Доступний з: www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2117-12.
2. Соціальна безпека: теорія та українська практика: Монографія / І.Ф. Гнибіденко, А.М. Колот, О.Ф. Новікова та ін., За ред. І.Ф. Гнибіденко, А.М. Колота, В.В. Рогового. – К.: КНЕУ, 2006. – 292 с.
3. Статистична інформація про діяльність закладів культури у 2002–2007 роках // Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Доступний з: www.ukrstat.gov.ua.
4. Шахова Г.Я., Боженко И.П. Государственные расходы и социально-экономическое развитие // Финансы. – 2005. – №8. – С. 61–66.

Гупаловська М.Б.

Викладач кафедри фінансів

СУТНІСТЬ ФІНАНСІВ У СВІТЛІ СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ

Фінанси є важливим інструментом у структурі ринкових відносин. Вони є історично сформованою, об'єктивно існуючою, складною і багатогранною економічною категорією. Разом з тим, в умовах розвитку ринкових відносин та розбудови демократії в Україні, фінансова наука постійно поглиблює розуміння економічної природи фінансів, особливостей їх функціонування та ефективного

використання в інтересах суспільства. Тому дане дослідження має неабияку актуальність.

У вітчизняній фінансовій науці питанню сутності фінансів приділено значну увагу. Серед праць сучасних економістів слід відзначити роботи Андрущенка В.Л., Артуса М.М., Безгубенко Л.М., Бондаренко В.Я., Василика О.Д., Кириленко О. П., Кравчук Н.Я., Ларіної Я.С., Мочерного С.В., Нам Г.Г., Опаріна В.М., Павлюк К.В., Парижак Н.В., Плахотнюк О.Я., Суботович Ю. Л., Суторміної В.М., Федосова В.М., Шавариної М.П., Юрія С.І. та багатьох інших.

Зважаючи на глобальні багатомісячні доробки у даній сфері, на жаль, донині в економічній і фінансовій науці не існує однозначного визначення сутності категорії “фінанси”. Однак, схилиємось до думки, що сформовані окремі концептуальні підходи, які пояснюють економічну природу фінансів.

Найчастіше українські науковці досліджують фінанси через сукупність або систему економічних відносин. Так, фінанси – це система економічних відносин, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу вартості ВВП, а в певних умовах і національного багатства, з метою формування фінансових ресурсів у суб’єктів господарювання і держави і використання їх на розширене відтворення та задоволення інших суспільних благ [6, с. 29]. У такому ж методологічному контексті, але значно звужено, дають визначення фінансів російські вчені: фінанси – це економічні відносини у процесі створення і використання фондів грошових ресурсів [7, с. 16].

Проте, окремі науковці вважають, що у нових економічних реаліях слід відмовитися від розгляду фінансів як специфічного виду економічних відносин, оскільки характерною ознакою фінансів є формування і використання фондів фінансових ресурсів у процесі руху вартості ВВП. Зокрема О.Д. Василик та К.В. Павлюк зауважують, що “...сьогодні фінанси слід розглядати насамперед як економічну категорію, що відображає сукупність відносин, пов’язаних зі створенням, розподілом і використанням фондів фінансових ресурсів” [3, с. 5].

Іншої думки притримуються представники сучасної теорії фінансових потоків, вважаючи, що фінансові відносини мають видиму зовнішню форму прояву у грошових і фінансових потоках. Відповідно до цієї теорії фінанси – це відповідним чином регульовані потоки коштів, які циркулюють у національній економіці і забезпечують здійснення процесів формування, розподілу, перерозподілу ВВП, а також національного доходу та національного багатства [1, с. 129].

Аналізуючи праці зарубіжних вчених прослідковуємо, що вони виходять із принципів науки “Економікс”, а тому фінанси розглядають як науку, яка вивчає поведінку людей у процесі виробництва, розподілу та споживання матеріальних благ і послуг у світі обмежених ресурсів [5, с. 7]. На наш погляд, таке визначення фінансів обмежує їх зовнішніми ознаками, не даючи можливості розкрити властивості або специфічні ознаки тих чи інших об’єктів власності.

Принципово інший науковий підхід маємо при дослідженні категорії “фінанси” з філософської точки зору [11, с. 19]. Тут вважається, що філософськими категоріями, які дають можливість сформулювати концептуальні підходи до трактування фінансів є сутність, явище, зміст та форма. Таким чином, фінанси розглядають з наступних позицій:

- за сутністю фінанси є об’єктивною економічною категорією;
- за явищем фінанси набувають матеріального вираження у русі розподіленої вартості за умови прийняття законодавчих та нормативних актів;
- за змістом фінанси відображають кінцеву мету розподільних і перерозподільних процесів – формування і використання фондів грошових котів;
- за формою фінанси є матеріальним вираженням фінансових відносин.
- Між сутністю фінансів та їхнім явищем як і між формою та змістом прослідковується тісний взаємозв’язок та суперечності. Разом з тим зміст і форма фінансів обумовлені їхніми сутністю та явищем.

Цікавим, на наш погляд, є дослідження сутності фінансів з точки зору філології та фінансової науки.

Стосовно походження терміна “фінанси”, то у науковій літературі думки розходяться. Одні вчені стверджують, що термін “фінанси” походить від латинського “*finantia*” і в перекладі означає “платіж”.

Великий універсальний французький словник подає наступну версію походження слова “фінанси”: “*finance*” походить від стародавнього французького слова “*finer*” – “сплачувати”, яке походить від латинських слів “*fenus, foenus*” – “прибуток, процент від грошей”.

Досить своєрідною, проте вартою уваги є версія, що слово “фінанси” є результатом багаторічної трансформації стародавніх конструкцій “Бог-Господь” та “багатство-господарство”. Отже іноземне слово “фінанси” дослівно перкладається як “буття” і споріднене зі словом “вартість”. Тобто у такому ракурсі фінанси розглядаються як форма буття у свідомості особи, що означає прибутки чи збитки вартості або збагачення чи зубожіння (воля Бога).

Вивчення історичних аспектів становлення та розвитку фінансової науки дозволяє відслідкувати, як фінансова практика і теоретичні дослідження сприяли становленню і розвитку фінансової науки, яка спочатку розвивалася у рамках політичної економії, а згодом відокремила у самостійну галузь знань.

З XV до кінця XVII ст. термін “фінанси” практично не використовувався, хоча вчені дискутували з приводу класифікації витрат держави, джерел доходів, значення грошей в економіці, цікавилися питаннями справедливого оподаткування та приділяли увагу системі управління фінансами. У наукових дослідженнях цього часу під фінансами розуміли сукупність коштів, необхідних для потреб держави та задоволення матеріальних потреб різних суспільних груп.

З початку XIX ст. фінансова наука виділяється у самостійну галузь знань. Якщо раніше під фінансами мали на увазі тільки прибутки, доходи будь-яких осіб, і не розглядалися відповідні збитки тих, хто мав взаємовідносини з особами, які отримували прибутки, то у підручниках фінансової науки того часу починають з'являтися невеликі розділи про державні видатки. У такому розумінні фінанси являли собою відносини держави в частині формування доходів та їх використання.

Понятійний апарат фінансової науки кінця XX початку XXI ст. охоплює загальноекономічні та фінансові категорії, які в абстрактно-теоретичній формі характеризують різні сторони реальної фінансової дійсності.

Багата історична спадщина фінансової науки безумовно створює хороше підґрунтя для розвитку сучасної фінансової думки.

Дане дослідження довело дискусійність поняття “фінанси” та альтернативність його концептуальних підходів. Вважаємо, що всі розглянуті теорії мають право на існування і однозначне визначення фінансів повинно об'єднувати у собі найістотніші ознаки даних концепцій. Однак, на сучасному етапі розвитку фінансової науки, притримуємось думки, що найбільш точно фінанси характеризуються як економічна категорія, яка відображає створення та використання грошових фондів у процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту.

Література:

1. Артус М.М. Проблеми трактування сутності та функцій категорії “фінанси” // Фінанси України. – №11. – 1999. – С. 126–136.
2. Бондаренко В.Л. Визначення сутності фінансів із точки зору філології та історії фінансової науки // Фінанси України. – №4. – 2007. – С. 127–135.
3. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник. – К.: НІОС. – 2002.

4. Гоберг Б.А., Лозовський Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА-М. – 1997.
5. Кемпбелл Р., Макконнелл, Стенлы Л Брю. Аналітична економія. Принципи, проблеми і політика. Мікроекономіка. – Львів. – 1999.
6. Кравчук Н.Я., Горин В.П., Ясеновська Т.Б. Фінанси: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: Економічна думка, 2008.
7. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Плахотнюк О.Я. Сутність фінансів у контексті економічних відносин // Фінанси України. – №3. – 2005. – С. 16–22.
8. Нам Г.Г. Фінансова наука і сьогодення // Фінанси України. – №8. – 2005. – С. 153–158.
9. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія). – К. – 1999.
10. Суботович Ю.Л. Фінанси в економічній системі держави // Фінанси України. – №5. – 2004. – С. 44–46.
11. Фінанси: Підручник / За ред.. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К.: Знання, 2008.

Дем'янишин В.Г.

К.е.н., доцент кафедри фінансів

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Здійснення економічних перетворень в Україні вимагає нових теоретичних і практичних підходів до удосконалення бюджетного процесу, складовою якого є бюджетне планування.

У вітчизняній економічній літературі окремі аспекти бюджетного планування досліджують такі вчені, як В. Андрущенко, О. Василик, О. Даневич, О. Кириленко, В. Опарін, К. Павлюк, Ю. Пасічник, В. Стоян, В. Федосов, С. Юрій, І. Чугунов та інші. Як свідчать результати ознайомлення з основними науковими публікаціями, більшість науковців не мають спільних підходів до трактування сутності цього виду планування, характеристики сфер його застосування, визначення шляхів удосконалення.

Поряд із цим в Україні продовжуються нагромаджуватися невирішені теоретичні, методологічні й практичні проблеми бюджетного планування, які негативно відображаються на соціально-економічних процесах у суспільстві. Наявність невирішених питань й проблем обумовили вибір теми дослідження та її актуальність.

Метою наукового пошуку є оцінка окремих теоретичних й методологічних аспектів бюджетного планування в Україні та розробка пропозицій щодо їхнього удосконалення у сучасних умовах господарювання.

Сучасна фінансова література містить розмаїття тлумачень бюджетного планування, які часто відрізняються між собою не тільки за словесною формою,